
Věčná sláva

KAPITOLA 58

SRPEN–ŘÍJEN 1793

*Mnoho let jsem projevovala odvahu. Snad si nemyslíte,
že ji ztratím ve chvíli, kdy mé utrpení končí?*

MARIE ANTOINETTA

STALO SE NEMOŽNÉ! Královnu, naši královnu odloučili od rodiny a převzeli do vězení v paláci Conciergerie, kde čeká na soudní líčení pro podezření z vlastizrady. Když slyším pouličního vyvolavače oznamovat osudnou zprávu, obrátím se k matce. „Curtius předpovídal, že k tomu dojde,“ řeknu polohlasně.

„Je to dílo Výboru pro bezpečnost veřejnosti,“ pronese matka vyčítavě. „To oni hlasovali. Když pomyslím, jaké zrůdy jsme vítali pod naší střechou...“ dodá chvějícím se hlasem.

„Nikdo z nás nemohl tušit, jak se situace vyvine.“

„Ale ten Robespierre! Vždyť se choval tak slušně! Považovala jsem ho za zdvořilého a vzdělaného člověka. Curtius mu důvěřoval.“

Obě se odmlčíme. Každý týden přichází dopis z fronty. Curtius dostal úkol prověřit další a další generály. Posílá Výboru jen kladná hodnocení. Jenže za jak dlouho Výbor unaví číst je a začnou podezírat i Curtia?

Celý srpen a září slyším od vojáků na hřbitově Madeleine, jaký život vede královna. Zavřeli ji do té nejtemnější cely, nedovolí jí převléknout šaty ani se umýt. Prý chodí bosa, v černých otrhaných šatech, a jistě brzy pocítí

chlad přicházejícího podzimu. „Když špacírovala ve Versailles v módních střevíčkách, má žena nosila hadry. Tak ať si trochu užije chudoby,“ chechtal se strážný před kostnicí.

To prohlášení mě rozčílilo. Copak se od královny neočekává, že se obléká do taftu? Když chodila bosa po trávníku v Hameau, všechny noviny ve Francii se posmívaly, že si hraje na venkovanku. Co lidé vlastně chtějí? Jakmile začala šetřit, dvořané se bouřili. Koho tedy má královna uspokojit? Svůj lid nebo dvůr...?

Dvanáctého října začne proces s královnou. Jedeme s Isabel samy, matka odmítla. Vyrazíme už večer, abychom si mohly v Salle de Spectacle, současném sídle Národního shromáždění, zajistit co nejlepší místa. Noc strávíme na veřejné galerii, kam už od svítání přicházejí další diváci, advokáti a konečně také členové Národního shromáždění. Opakuje se velkolepá fraška. Královna je shledána vinnou a není moci, která by ji zprostita obžaloby. S napětím čekáme, zda ji pošlou zpátky do Rakouska nebo do nějakého zapadlého kláštera v Alpách.

Proces začíná.

„Madam Capetová,“ oznamuje nějaký zřízenec. Dveře se prudce otevrou a vchází žena, které kdysi Evropa ležela u nohou. Diváci v šoku zatají dech při pohledu na šedivou stařenu v bílé říze, obnošených střevíčkách, s vlasy ledabyle ustríženými v týle. Navzdory krutému osudu kráčí stále vznešeně jako královna.

Vsedě si vyslechne obvinění, mlčí i ve chvíli, kdy ji obviní z hrubého zacházení s následníkem trůnu. „Proč nereagujete?“ zahřmí žalobce. Galerie zašumí. Po chvíli královna poprvé promluví.

„Protože na takové lži se neodpovídá. Obracím se ke všem přítomným matkám. Snad tomu nevěříte?“

Všimnu si, že mnoho žen pláče bez ohledu na nebezpečí, kterému se vystavují, kdyby je někdo udal. Prokurátora uspokojilo, že královna promluvila, proto spěšně přečte všechna další obvinění a nečeká, zda královna chce promluvit.

Následující den je vynesena rozsudek. Královna Francie je shledána vinnou ve všech obžalobách a následně je vynesena rozsudek smrti. V sále nastane hrobové ticho. Za tři dny bude Marie Antoinetta popravena jako vlastizrádce.

Isabel mi sevře ruku a několik žen na galerii omdlí.

Když přicházíme k domu, matka s Pascalem nám běží vstříc. Už slyšeli verdikt a chtějí se přesvědčit, zda je to pravda. „Opravu poslali madam Capetovou na smrt?“ ptá se zděšená matka.

„Ano,“ přikývne Isabel.

Pak se všichni tři podívají na mě. „Neudělám to,“ řeknu tiše.

„Musíš!“ vykřikne matka. „Jestli odmítneš, pochopí, že...“

„Co pochopí?“ obořím se na ni.

Isabel zachová klid. „Jestli odmítneš, obviní tě ze zrady. Řadu žen popraviteli za mnohem menší přestupky.“

„Vždyť jde o jednu hlavu,“ domlouvá mi matka.

„Je to hlava *královny!*“ vykřiknu v slzách.

„Jak by se zachoval Curtius?“ ptá se Isabel.

Samozřejmě by chtěl, abych za každou cenu zvolila život před smrtí.

Jenže já se nechci stát svědkem zvrhlé podívané! Než se vydáme na smutnou pouť ke hřbitovu, zastavím se v Salonu pro růženec ukrytý pod košilí voskové figuríny Robespiera. Je to dobrá skrýš, tam ho nikdo nebude hledat. Pak se s Isabel modlíme. Možná, že se Bůh odvrátil od Francie, ale přesto ho prosíme o odpuštění za to, co musíme udělat, a o ochranu před nebezpečím, které nám hrozí. Nakonec se pomodlíme za královninu duši.

KAPITOLA 59

6.–8. LISTOPADU 1793

Křičela, prosila krvelačný dav kolem popraviště o milosrdenství.

ÉLISABETH VIGÉE-LEBRUNOVÁ, KRÁLOVSKÁ PORTRÉTISTKA

PŘI POHLEDU NA ÚTRŽEK LETÁKU, který mi voják přinesl, se mi roztřáslly ruce. „To nemůže být pravda,“ vypravila jsem ze sebe šeptem.

„Kavárny ta jména tisknou na jídelníčky,“ prohlásil muž s jistotou. „Pokud chcete mít dobrý výhled, přijďte hodně brzy.“

Počkám, až odejde, a ukážu Isabel seznam jmen odsouzených k zítřejší popravě. „Všichni příbuzní královské rodiny nebo ti, co s ní byli nějak spojeni. Vévoda z Orléansu, madam Barryová, dokonce monacká princezna!“ zvolám pobouřeně.

„A ti, co někdy pronesli kritické slovo proti nepodplatitelnému Robespierovi,“ ukáže Isabel na jména ve spodní části seznamu: Brissot, Vergniaud... „Myslela jsem, že Barryová prchla do Anglie.“

„Vrátila se pro šperky,“ vysvětlím. Hrst zlata vyměnila za smrt...

Zajdu do kuchyně ukázat seznam matce. „Tak vidíš, vévodovi nepomohlo ani výstižné přejmenování,“ pokyvuje matka smutně hlavou.

Robespierre bouřil proti despotům, a přitom se sám stal jedním z nich.

„Musíme tam jít, aby viděli, že rozhodnutí Shromáždění podporujeme,“ usoudí matka. „Když jsou schopni poslat pod gilotinu své nejsilnější stou-

pence, může tam skončit kdokoli.“ Ještě neviděla žádnou popravu, jen první odhalení gilotiny, když ji instalovali na dřevěnou plošinu. „Vyjedeme brzy,“ dodá, „aby nás členové Shromáždění viděli.“ Podívá se směrem k Isabelině pokoji. Hodně občanů s sebou vodí také děti a na místě si je vysadí na ramena, aby jim z krvavé podívané nic neušlo. „Pascala zamkneme doma,“ rozhodne.

Ráno se probudíme za úsvitu. V ulicích se ještě válí lehká ranní mlha a kočáry se pohybují po vlhké kamenné dlažbě velmi opatrně. Matka pískne na otevřenou bryčku a kočí hned vytuší, kam směřujeme. „Náměstí Revoluce?“ ptá se pro jistotu. Nijak se nelišíme od tisíců dalších přihlížejících, kteří od brzkého rána čekají, až padnou hlavy zavržených. Uvažuju, jak se asi cítí vévoda. Patřil k prvním, kdo volali po revoluci, a nakonec za svou vlasteneckou iniciativu zaplatí životem. Někteří v tom jistě vidí silnou ironii, mně však tahle vrtkavost osudu nepřináší nejmenší potěšení.

Dojdeme na náměstí mezi prvními, přesně jak si matka přála, a najdeme si místo hned vedle prostoru vyhrazeného pro členy Národního shromáždění. Robespierre zde pochopitelně nebude, ten se poprav nikdy neúčastní. Možná přijde Danton a zcela jistě Camille, který se s vévodou velice dobře znal. V osm se kolem nás tísňí stovky lidí. Většinou mají otevřené deštníky, takže není možné spatřit konec davu. Na rozdíl od krále jsou neurození odsouzenci přivezení na otevřeném voze bez ohledu na počasí nebo útoky davu. Dnes však nikdo nehází kamení, jde o velmi neobvyklé popravu. Vévoda byl mužem z lidu, přesto se najdou takoví, kteří s obžalobou souhlasí. Údajně ho také obvinili z vlastizrady. Kdo z obětí se vůbec provinil něčím jiným? A co asi tak spáchala madam Barryová, nyní již padesátiletá bývalá milenka Ludvíka XV.?

Bubny trhaně řinčí při kodrcání po hrboлатé dlažbě, a kdykoli koně zastaví, jsou vězni vždy prudce vrženi vpřed. Statného vévodu poznám už z dálky. Stejně jako ostatní má na sobě rudou halenu. Nač asi myslí? Možná na svého bratrance, nad nímž zhruba před rokem vynesl s ostatními zástupci v Národním shromáždění rozsudek smrti.

Je na Revolučním tribunálu, jak určí pořadí poprav. Obyčejně nechají nejdéle čekat oběť, které se chtějí obzvlášť pomstít. Muži musí vidět umírat své ženy a děti. Nejnebezpečnější zrádci jdou na popravu jako poslední, když už ostří nože gilotiny po několikahodinové práci otupí. Tentokrát vyvolají jako první madam Barryovou. Přes pokročilý věk působí stále svěže, jemným ry-

sům tváře vévodí pronikavé oči. Vlasy jí ustříhli, nebo spíš oškubali, a tím víc vyniká dlouhý štíhlý krk. Jeden z vojáků ji chce popadnout za ruku, ale vysmekne se mu.

„Ještě ne!“ vykřikne, ale popravčí už čeká. Přistoupí k ní dva muži a sevrou jí ramena. Vzdukuje jim. „Proč to děláte? Čeho jsem se dopustila? Řekněte mi to? Co jsem udělala zlého?“

Muži ji vedou k dřevěné plošině, je však příliš slabá, aby vystoupala po vachrlatých schodech.

„Neubližujte mi,“ pláče. „Prosím,“ obrátí se k divákům, „ať mi neubližují!“

Vytáhnou ji na nohy a vlečou nahoru. Matka zaboří tvář do dlaní.

„Prosím!“ ječí Barryová. Je to příšerná scéna. „Ještě chvíličku!“ Popravčí jí však prudce strhne na dřevěná prkna. „Ještě vteřinku! Chci se podívat na modrou oblohu!“ Prkna popojedou vpřed. „Ušetřete mě!“ volá nešťastnice.

Nenajde se nikdo, kdo by jí zachránil život. Ve Francii hrdinové už vymřeli.

Popravčí uvolní provaz a těžká čepel sjede dolů. Pak vytáhne hlavu z koše a zvedne jí před sebe, ale nikdo nejásá, nikdo netleská. I tisíce diváků jako by najednou zmrtvěly a na náměstí panuje hrobové ticho. Barryová je první obětí, která se bránila. Ostatní se nechali vést na smrt jako ovce, kdežto ona si přála žít a bojovala.

„Výbor pro veřejnou bezpečnost to přehání!“ vykřikl někdo. Hlas se rozlehá náměstím. Zničehonic vysvitne naděje pro vévodu z Orléansu, který určitě přijde na řadu jako poslední. Přivádějí dalšího odsouzence, tentokrát nějakého mladého muže, a ten se nebrání. Padá jedna hlava za druhou. Když dojde na vévodu, kráčí mlčky, snad má i strach. V jednom okamžiku se zdá, že něco říká, jenže hlas se ztrácí v dunění bubnů. Mám dojem, že lidé vnímají jeho popravu odmítavě. Kde je hojnost, kterou měla revoluce zajistit? Neuskutečnil se jediný vládní slib. Lidé se rozcházejí v hněvu a bezradnosti.

„PROMLUVILI! Konečně někdo promluvil!“ strká mi Isabel ranní noviny. „Požadují konec vlády teroru!“

Dychtivě se začtu do úvodníku. Jeho autory jsou Camille a Danton!

„Vždyť zrovna Danton zřídil Výbor pro veřejnou bezpečnost,“ podotknu.

„Teď vidí, v jaké míře ho Robespierre zneužívá, a chce ho zrušit.“

Tak tedy Camille a Danton versus Robespierre? Odložím noviny. „Příštích pár týdnů musíme být nanejvýš obezřelí.“

Isabel se zamračí. „Vždyť Výbor zruší,“ namítne.

„To ještě není jisté.“

„Robespierre nemůže vyhrát. Sám přece vidí, jak jsou lidé rozzlobení.“

Obávám se, že Robespierrovi už na lidech nezáleží.